

Riigikogu sotsiaalkomisjoni istungi protokoll nr 199

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 16. aprill 2018

Algus 11.10, lõpp 13.00

Juhataja: Helmen Kütt

Protokollija: Terle Kask

Võtsid osa: Monika Haukanõmm, Igor Kravtšenko, Jüri Jaanson, Liina Kersna, Marika Tuus-Laul, Maris Lauri, Tiina Kangro, Viktor Vassiljev, Heidi Barot (nõunik), Helgi Kundla (nõunik)

Kutsutud: Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna peaspetsialist Tõnu Lillelaid, sotsiaalkaitseminister Kaia Iva, Sotsiaalministeeriumi pensionipoliitika juht Agne Nettan-Sepp ja sotsiaalkindlustuse osakonna peaspetsialist Liidia Soontak (2. päevakorrapunkti juures)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (613 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
3. Muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Komisjoni istung esmaspäev, 16.04.2018 kell 11.10

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (613 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
3. Muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 17.04.2018 kell 14.00

1. Töölepingu seaduse ning perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (596 SE) ettevalmistamine teiseks lugemiseks
2. Õiguskantsleri kiri toitjakaotuspensioni maksmisest

Komisjoni istung neljapäev, 19.04.2018 kell 13.00

1. Arutelu naiste tugikeskuste teenustest

Otsustati:

1.1 Kinnitada nädala töökava (konsensus – Helmen Kütt, Igor Kravtšenko, Jüri Jaanson, Liina Kersna, Marika Tuus-Laul, Maris Lauri, Monika Haukanõmm, Tiina Kangro, Viktor Vassiljev).

2. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (613 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks

Sotsiaalkaitseminister tutvustas komisjonile riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (613 SE) ning vastas komisjoni liikmete täiendavatele küsimustele.

Marika Tuus-Laul küsis, mis aastal palga mõju I sambast täielikult ära kaob?

Kaia Iva vastas, et alates 2037. aastast asendub I samba kindlustusosa solidaarosaga, mis palga suurust enam üldse arvesse ei võta ning kui liita sellele juurde näiteks 45 aastat, olenevalt sellest kui kaua keegi töötab, siis saame selle aja, kus üleminekuaja mõju enam üldse ei ole.

Marika Tuus-Laul täpsustas, et kas siis staažile lõplikult üleminek, kus kaob ära palga mõju ja on ainult staaž, on siis aastal 2090?

Kaia Iva vastas, et jah, kui inimene läheb 2090. aastal pensionile, siis ei ole ta saanud varem (enne 2037. aastat) pensioni koguda. Alates 2037-ndast aastast, kui inimene on tööl, siis need osakud, mis talle arvestatakse, siis juba arvestatakse staaži.

Marika Tuus-Laul lausus, et pensionireform hakkab lõplikult mõjuma siis ikkagi sisuliselt nendele, kes on praegu kuskil 7-8-aastased ja kes jõuavad siis pensioniikka.

Kaia Iva vastas, et jah, siis on see puhas mõju. See ongi dünaamilises muutuses, sest praegusel hetkel II sammast inimesed ongi jõudnud vähe koguda. Nende palgakomponent praegusel hetkel on veel väike, aga see järjest kasvab. Samamoodi I sambast palgakomponent väheneb, sellepärast need üleminekuajad ka on, et üleminek oleks sujuv ja arvestaks kõiki osapooli.

Marika Tuus-Laul märkis, et tema jaoks tekitab küsimusi ka see, et tulevikus hakkab I samba pensioni suurus sõltuma töötatud ajast. Sellisel juhul need, kes õpivad ja kelle õpinguaastad ei lähe arvesse, hakkavad tulevikus vähem pensioni saama kui need, kes lähevad kohe tööle.

Kaia Iva selgitas, et tulevikus on 1/3 baasosa, mis on kõigile neile, kes on 15 aastat töötanud, 1/3 on see osa, mis sõltub staažist ja 1/3 on II samm, mis on palgast sõltuv. Kui võtta praegu keskmine pension ja jagada see kolmeks kolmandikuks, kus keskmine osa on staažist sõltuv ning üldjuhul pensioniea tõustes on tööiga 40-45 aastat, siis üks aasta seal keskmises osas on 1/45 ehk et selle ühe aasta mõju on tegelikult väiksem kui me praegusel hetkel ette kujutame. Praegu tundub, et II samm on marginaalne ja ei oma tähtsust, kuid tulevikus omab II samm väga suurt tähtsust.

Viktor Vassiljev tundis huvi, kas selline pensionisüsteem on Eestis ainulaadne või kasutatakse sellist süsteemi ka kuskil mujal.

Kaia Iva vastas, et midagi Eestile ainuomast ja unikaalset siin ei ole. Seda on erinevates riikides üpris sarnaselt tehtud, näiteks on umbes pooltes Euroopa riikides pensioniiga seotud keskmise oodatava elueaga. Eelnõu alge on riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse analüüs ja ettepanekud, mille põhjal eelmise aasta jaanuaris tehti valitsuskabinetis otsus, et põhimõtteliselt selliseid muudatusi teha.

Tõnu Lillelaid lisas, et mis puudutab pensioniea sidumist oodatava elueaga, siis neid riike on tänaseks juba väga palju, kes on seda teinud (nt Itaalia, Kreeka, Portugal, Taani, Slovakkia jpt). Mis puudutab seda, et süsteem muutub solidaarsemaks, siis paljudes Euroopa riikides on I sammu ühesuurune. Näiteks tegi Inglismaa just paar aastat tagasi muudatuse, et I sammu on kõikidel ühesuurune, varem sõltus see sissemaksetest.

Monika Haukanõmm märkis, et kui 2027. aastast hakkab pensioniiga tõusma igal aastal maksimaalselt kolm kuud ja kuigi Eesti keskmine oodatav eluiga on viimastel aastatel suhteliselt kiiresti kasvanud, siis naiste ja meeste keskmise oodatava eluea vahe on umbes 10 aastat ning see ei näita nii kiiret ühtlustumist ehk kui võetakse keskmine, siis pannakse mehed ja naised sellega ebavõrdsesse olukorda. Ta küsis, kas näiteks juhul kui eluiga enam ei kasva, on olemas ka mingisugune süsteem, mis hakkab kolme kuu võrra pensioniiga vähendama?

Kaia Iva vastas, et enim läksid naised varem pensionile ja oleme alles jõudnud siia, kus meeste ja naiste pensioniiga on võrdne. Eesmärk peaks olema, et mehed elaksid tervemana ja kauem ning viimased aastad näitavad selles osas ka positiivseid trende. Mis puudutab küsimust, siis jah, on võimalik ka see, et pensioniiga hakkaks langema.

Monika Haukanõmm küsis, kuna tulevikus hakkab II sammu mängima olulist rolli, siis mis on konkreetsed plaanid seoses II sambaga, kus praegu valitsevad kõrged haldustasud ja väike tootlus? Ta märkis, et 1970-1982 sündinud inimesed ei saa praegu II sambaga liituda ja väga paljud ei ole ka liitunud, mis tähendab seda, et kui 1970. aastal sündinud inimene otsustab II sambaga liituda, siis ta ei jõua midagi enam väga koguda ja II samba mõju jääb tema jaoks ikkagi väga väikeseks.

Kaia Iva vastas, et üks see on loomulikult iga ühe enda otsustada, kas II sambaga liituda või mitte. II sambaga liitumise võimalus avatakse ainult 1970-1982 sündinud inimestele ja need sünniaastad ongi valitud just selle järgi, et oleks tagatud piisavalt pikk kogumisperiod ning pensionile mineku hetkeks oleks kogutud summa eest võimalik saada eluaegset pensioni. Minister lisas, et kindlasti tuleks tõsta inimeste teadlikkust, et nad oskaksid ise teha hinnanguid ja valikuid. Kui vaadata näiteks ka II samba reaaltootlusi, siis on näha, sõltuvalt fondi valikust, et need olukorrad ei ole üldse mitte sellised, nagu neid väga emotsionaalselt on kirjeldatud.

Tõnu Lillelaid lisas, et ette on valmistatud analüüs, mille põhjal plaanitakse tasusid täiendavalt piirata ja langetada ning seadusemuudatus selles osas jõuab ka Riigikokku.

Tiina Kangro küsis eelnõu seletuskirja leheküljel 24 oleva joonise kohta, millel on välja toodud keskmise vanaduspensionari komponendid osakaalud erinevatel aastatel. Kui vaadata joonisel toodud II sammast, siis 2016. aastal on see väga marginaalne, kuid aastaks 2060 on see mitmeid kordi suurem. Kuidas selline suur muutus toimub?

Kaia Iva vastas, et oluline on tähelepanu pöörata sellele, et väga paljud praegu pensionile minejatest ei ole II sambaga liitunud.

Tõnu Lillelaid lisas, et kuna II sambaga liitunud pensionäre on suhteliselt vähe, siis on ka mõju väike. Kui tulevikus on kõik liitunud, siis on see mõju ka oluliselt suurem. Keskmine II samba annuiteet on täna umbes 50 eurot ja kui võtame ühe inimese, kes on liitunud ja 15 aastat kogunud, siis temal oleks see II samba osakaal pensionis märksa teine.

Tiina Kangro märkis, et kui tabelis on summaarne Eesti kogutud II sammu ja edasi on ka summaarne Eesti kogutud II sammu, siis argument 1/3, 1/3, 1/3 võib osutada mitte toimivaks ehk siis inimene, kes teenib keskmist palka, hakkab saama 2060. aastal parimal juhul 45 eurot II sammast, mitte 150 nagu skeemis on toodud.

Kaia Iva vastas, et praegusel hetkel pensionile minejate hulgas on väga palju neid, kes ei ole üldse II sambaga liitunud. Aastaks 2060. pensionile minejad on need, kes reaalselt saavadki II sambast juba tulu ja lisaks sellele on kogumise aeg olnud sisuliselt kogu nende tööelu aeg. Praegusel hetkel on liitunud vähe ja ka kogumise aeg on olnud erinev, nt kellelgi on olnud see 10 aastat või 12 aastat, aga see ei ole saanud olla mitte kellelgi 40 ega 45 aastat ja neid, kes üldse ei ole liitnud, on ka palju.

Maris Lauri märkis, et korrektselt oleks pidanud esitama andmed nii nende kohta, kes on juba II sambaga liitunud, kui ka nende kohta, kes ei ole liitunud. Eelnõu ei saa üldse enne sisuliselt menetleda kui ei ole andmeid selle kohta, kes on need inimesed, kellel ei ole II sammast ja mismoodi nendel pension välja kujuneb. Ta lisas, et kuigi II sambaga liitumine avatakse 1970-1982 sündinud inimestele, siis ei tasu see nendele ära, sest kogumispensioni suurus sõltub väga palju sellest, kui palju suudetakse koguda ja kaua. Keskmisest enam teenivatele võib see kasulik olla, aga väikesepalgalistele mitte. Lauri sõnul on probleem ka selles, et Eesti fondid on kahjuks väga väikesed ja nende riskitase on suur ning järjest rohkem pannakse piiranguid, kuidas ja kuhu tuleb paigutada. Ka III sambasse on ebanormaalsed piirangud peale pandud. Ta arvas, et inimesi ei peaks julgustama II pensionisambaga liituma, vaid III sammu tuleks teha atraktiivseks.

Kaia Iva lausus, et kui komisjonil on soove mingites konkreetsetes asjades teha eraldi arvutusi või andmestike, siis tuleks sellest teada anda ja kindlasti Rahandusministeerium need ka esitab. Minister lisas, et on selge, et muudatusi on vaja teha ning selleks, et võimalikud riskid oleksid maandatud ongi ka väga pikk üleminekuaeg. Kindlasti tuleb tõsta ka inimeste teadlikkust II pensionisamba osas.

Tõnu Lillelaid lisas, et tegelikult on III sambas võrreldes II sambaga investeerimispiirangud oluliselt lõdvemad. Kindlustusseltsidel ei ole mingeid piiranguid ning fondidel on teatud hajutamise piirangud. Investeerimispiiranguid on lõdvendatud, et fondid saaksid paremini Eestisse investeerida. Fondi valija saab ise otsustada kuhu ta investeerib, aga ta peab siiski jälgima teatud riskifaktoreid.

Kuna II sammu sõltub palgast, siis on see loomulikult kasulik eelkõige keskmisest kõrgemat palka teenivale inimesele. Mis puudutab II sambaga liitumist, siis see avatakse ainult 1970-1982 sündinud inimestele, kuna nähakse, et isegi 1970. aastal sündinud jõuavad veel 15 aastat pensioni koguda ja kui nad saavad vähemalt keskmist palka selle aja jooksul, siis nad jõuavad välja teenida suhteliselt suure summa, et saada selle eest ka eluaegset pensioni annuiteedi näol.

Monika Haukanõmm küsis, kui eelnõu jõustumisega tunnistatakse kehtetuks edasilükatud ja ennetähtaegne vanaduspension ning kehtestatakse paindlik vanaduspension, siis mis selles osas muutub?

Kaia Iva vastas, et paindliku vanaduspensioni saamise tingimused ja pensioni arvutamise kord erinevad praegusest ennetähtaegsest vanaduspensionist. Näiteks ei võimalda praegune pensionisüsteem ennetähtaegselt pensionile minnes samal ajal töötada ja pensioni saada. Samuti pensioni maksmist peatada ega pensioni suurust muuta. Paindliku vanaduspensioni korral on pensioni peatamise võimalus ja võimalus võtta osaliselt 50% pensionist.

Monika Haukanõmm märkis, et kui praegu ennetähtaegselt pensionile minna, siis on täpselt teada, kuidas pensioni vähendamine toimub. Samas ei ole eelnõus väga selgelt välja toodud, kuidas see edaspidi hakkab olema.

Kaia Iva selgitas, et praegu arvestatakse seda konkreetse protsendiga, mis on koguaeg ühesugune, aga raha väärtused muutuvad ning uue valemiga oligi küsimus selles, kas teha see hästi üldine või selline, et see oleks võimalikult täpne. Valiti see, et see oleks võimalikult täpne

ning eelduseks on aktuaarse neutraalsuse printsiip.

Helmen Kütt küsis, kas uue korra kohaselt hakkab olema nii, et ennetähtaegselt saab pensionile minna siis kui on täitunud nõutud staaž?

Kaia Iva tõi näitena, et kui paindlikule pensionile soovitakse minna kuni viis aastat varem, siis on nõutav pensionistaaž vähemalt 40 aastat. Neli aastat varem minnes on nõutav vähemalt 35-aastane pensionistaaž, kolm aastat varem vähemalt 30-aastane pensionistaaž, kaks aastat varem 25-aastane pensionistaaž ja aasta enne vanaduspensioniga on staažinõue 20 aastat.

Helmen Kütt märkis, et vaadates eelnõu seletuskirja leheküljel 56 olevat tabelit, kus on toodud pensioni suuruse muutuse näited paindliku pensioni korral, tundub, et kehtiv reegel on inimesele soodsam.

Tõnu Lillelaid vastas, et need koefitsiendid, mis on varem pensionile minnes, olid toona arvutatud välja aktuaarselt neutraalsetena, aga edasilükkamise korral ilmselt jäeti sisse teatud motivatsioonimehhanism, et motiveerida inimesi täiendavalt pensioni edasi lükkama. Tabelis toodud koefitsiendid ei pruugi olla täpselt samad kui süsteem rakendub, kuna need arvutused on tehtud 2017. aasta detsembri seisuga.

Helmen Kütt palus selgitada, mida tähendab termin „*aktuaarselt neutraalne*“.

Kaia Iva selgitas, et kui mingit vara kogutakse, näiteks pensioni puhul, kui pensionile minnakse varem või hiljem, siis keskmise eluea järgi saaks ikka ühesuguse summa pensioni kokku. Näiteks, kui minnakse varem pensionile, siis jagatakse see pikema aja peale ja kui hiljem, siis lühema aja peale.

Jüri Jaanson juhtis tähelepanu eelnõu § 1 p 2 lg 5 ja 6 toodule, mille kohaselt isikul, kellel on töövõimetoetuse seaduse alusel tuvastatud osaline või puuduv töövõime, vähendatakse pensionistaaži nõuet ühe aasta võrra iga kolme täisaasta kohta, millal tal oli tuvastatud osaline või puuduv töövõime. Pensionistaaži nõuet ei vähendata aja eest, millal isik samal ajal nii töötab kui on osalise või puuduva töövõimega. Ta küsis, mis sellisel juhul motiveerib inimesi töötama, kui pensionistaaži nõuet selle aja eest ei vähendata?

Liidia Soontak selgitas, et praegu kehtib sama kord ja muudatusi selles osas ei ole. Kui inimene töötab, siis võetakse töötamise aasta arvesse ühena. Kui ta ei tööta ja tal on osaline või puuduv töövõime, siis käib staaži arvestus nii, et kui kolm aastat on olnud osalise või puuduva töövõimega, siis vähendatakse staaži ühe aasta võrra. Igal juhul on hea ja kasulik töötada ning ka töövõimetoetuse seadus soodustab töötamist.

Tiina Kangro arvas, et üheks suureks probleemiks on see, et pensionisüsteemi muudatusi ei ole Eesti inimestega piisavalt läbi arutatud. Kaasatud on küll erinevaid partnereid, aga niivõrd oluline muudatus peaks olema avalikkusega läbi arutatud ja see töö on tegemata.

Jüri Jaanson lisas, et tegelikult peaks küsima arvamust ka nende käest, keda pensionisüsteemi uuendamine otseselt puudutama hakkab.

Kaia Iva selgitas, et eelnõu aluseks olev analüüs valmis Poliitikauuringute Keskuse Praxis eestvedamisel kahe aasta jooksul ning analüüsi tegemisse oli kaasatud lai ring huvirühmi. Avalikku arutelu ja teavitamist tuleb sellel teemal kindlasti ka jätkata, et see oleks kõigile võimalikult selge.

Marika Tuus-Laul küsis, millal vaadatakse üle, kuidas uus süsteem on toimima hakanud?

Kaia Iva vastas, et riikliku pensionikindlustuse seaduse kohaselt tuleb riikliku pensioni indeksi asjakohasust analüüsida iga viie aasta järel. Vabariigi Valitsus koostab 2030. aastaks analüüsi pensionivalemi muudatuste sotsiaalsete, fiskaalsete ja majanduslike mõjude kohta ning teeb vajaduse korral ettepanekud pensionivalemi muutmiseks.

Otsustati:

2.1 Ettepanek võtta täiskogu päevakorda 2.05.2018 14:00 (konsensus – Helmen Kütt, Jüri Jaanson, Marika Tuus-Laul, Maris Lauri, Tiina Kangro, Viktor Vassiljev)

2.2 Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus – Helmen Kütt, Jüri Jaanson, Marika Tuus-Laul, Maris Lauri, Tiina Kangro, Viktor Vassiljev)

2.3 Teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 10 tööpäeva, 16.05.2018 17:15 (konsensus – Helmen Kütt, Jüri Jaanson, Marika Tuus-Laul, Maris Lauri, Tiina Kangro, Viktor Vassiljev)

2.4 Määrata ettekandjaks komisjoni esimees Helmen Kütt (konsensus – Helmen Kütt, Jüri Jaanson, Marika Tuus-Laul, Maris Lauri, Tiina Kangro, Viktor Vassiljev)

3. Muud küsimused

Komisjoni esimees informeeris liikmeid, et Riigikogu juhatuse 10. aprillil tehtud otsusega võeti menetlusse 2. aprillil algatatud kollektiivne pöördumine „Valga Haigla AS sünnitusosakonna sulgemise vastu“ ning edastati see menetlemiseks sotsiaalkomisjonile.

Komisjoni liikmed arutasid kollektiivse pöördumise edasise menetlusega seonduvat ning leidsid, et komisjoni istungile tuleks kutsuda ja ära kuulata kollektiivse pöördumise esitajate, Eesti Haigekassa, Sotsiaalministeeriumi, Eesti Naistearstide Seltsi, Eesti Lastearstide Seltsi ja Valga Haigla esindajad. Komisjoni istung peaks olema avalik ja veebiülekanega.

(allkirjastatud digitaalselt)

Helmen Kütt
Juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Terle Kask
Protokollija